

ОЦІНКА РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Деева Н.М., д.е.н., професор, головний співробітник Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України, м. Київ, Україна

У другій половині ХХ ст. більшість розвинених країн світу зіткнулася з тим, що стратегія розвитку, яка спирається на домінуючу роль держави в забезпеченні соціальної орієнтації, виявилася не ефективною. Тоді, відповідно до світової практики, значна кількість важливих державних функцій перейшла до компетенції регіонів.

У сучасних умовах соціально-економічного розвитку України підґрунтям для конструктивного переформатування державної політики з метою посилення її соціальної компоненти має стати комплексний аналіз соціально-економічного потенціалу саме регіонів. Адже регіони повинні відігравати ключову роль у розвитку всієї країни, бути активним початком будь-яких трансформаційних перетворень, стати первинною основою, де приймаються головні регулюючі рішення для поліпшення життя громади. Така філософія добре апробована у європейських та інших країнах світу. Наприклад, американські дослідники Е.Гувер та Ф.Джіарратані з Пітсбургського університету зазначали, що «...регіон являє собою структуру, у межах якої може бути розтлумаченим просторовий характер економічної системи. Ми прагнемо встановити чинники, які впливають на розподіл економічної діяльності в просторі, і пізнати, як цей розподіл створює важливі наслідки для громадян і для спільнот» [1].

У Європейській хартії про місцеве самоврядування, прийнятій країнами Європи 15 жовтня 1985 р., наголошується на тому, що «...існування територіальних поселень забезпечує ефективне і, одночасно, наближене до громадянина управління» [2].

Україна прагне реалізувати намір стати соціальною державою, як це проголошено Конституцією. Але правові і нормативні основи національної соціальної та регіональної політики до цього часу не враховують необхідність перенесення центра ваги соціально-трансформаційних перетворень на регіональні щаблі управління.

Для реалізації соціальної функції держава, як субординована ієрархічна система, створює ієрархічно взаємопов'язані за формою ланки управління, що охоплюють як народне господарство загалом, економічні галузі, так і територіально-адміністративні утворення. При цьому, органи управління кожного рівня мають соціальне призначення і наділені для виконання своїх повноважень відповідною матеріально-фінансовою базою. У свою чергу, ця матеріально-фінансова база має відповідати за всіма параметрами цілям проголошеної у країні політики, тобто політики соціальної держави.

Серед причин, які зумовлюють диференціацію умов проживання населення країни на різних територіях та розрив у соціальних стандартах, спричиняють суттєве відхилення фінансово-економічних показників по регіонах від середнього, найбільш впливовими є територіальні особливості розміщення продуктивних сил і розподілу праці.

Дійсно, кожна територія країни має свої специфічні особливості, при чому вони настільки суттєві, що шляхи вирішення поточних та періодично виникаючих соціальних питань перебувають у різних площинах. У деяких випадках вони навіть не піддаються типізації і узагальненню.

Тому закономірно, що методи вирішення конкретних завдань щодо покращення добробуту громадян різняться за рівнями та формами управління і мають визначатися на місцях. Науковці, які тривалий час досліджували і досліджують питання соціально-економічного розвитку на регіональному рівні, одностайно відзначають необхідність конвергенції регіонального розвитку, яка може відбутися виключно за умов зміщення точок економічного зростання і соціального прогресу на рівень регіонів [3, 4].

Термін «регіон» та підходи до його тлумачення в різний історичний період змінювалися. У деяких випадках, говорячи про регіон, мають на увазі групу країн, що розташовані географічно в одному місці. Зокрема, у межах доктрини Європейського союзу, категорія регіон вживається як «надтермін» для характеристики таких фундаментальних ознак, як спільна територія, спільне населення, спільна історія, спільність природних умов тощо [1]. Статистичне бюро ЄС (Євростат) застосовує багаторівневий регіонально-територіальний поділ. Крім того, в Європі створюються так звані єврорегіони, які включають території прилеглих держав.

Якщо орієнтуватися на енциклопедичні та довідкові видання, які мають універсальний загальнопізнавальний характер, то запропоновані ними визначення регіону є занадто розпливчатими і не сприяють ідентифікації цього поняття з тою чи іншою просторовою одиницею. Серед визначень можна виділити такі, що ідентифікують регіон з «великою індивідуальною територіальною одиницею (природною, економічною, політичною та ін.)» [3], «територіальною одиницею, що вирізняється з-поміж інших таких же одиниць специфічними рисами (географічними, геологічними, етнографічними, економічними тощо)», «самотійною просторово-географічною, адміністративно-територіальною, інституційно-політичною, економічною, соціальною, історико-культурною, етнічною і демографічною величиною» [5], «декількома територіальними одиницями, що різняться одна від одної сукупністю природних або історично складених економіко-географічних особливостей, що в більшості випадків поєднуються з особливостями національного складу населення» [6].

На нашу думку, регіон – це соціально-системне територіальне утворення, що найбільшою мірою відтворює механізм функціонування держави загалом і уособлює, за сучасним виміром, найбільшу адміністративно-територіальну одиницю субнаціонального рівня, яка має виборну владу і власний бюджет.

Саме в регіоні створюються умови як для виробничої діяльності, так і для проживання та організації побуту й відпочинку населення. В ньому формуються ознаки спільності людей, їх економічної і соціальної цілісності, поєднуються інтереси всіх суб'єктів господарювання. Схожість регіону й національної економіки за їх соціальною місією визначає можливість застосування для територіальних спільнот

механізмів, передбачених макроекономічними теоріями, особливо тими, які ставлять у центр уваги розвиток системи розселення і відтворення соціального життя.

Ті процеси, які проходять на регіональному рівні в плані територіального аспекту реалізації соціального призначення держави, підпадають під адекватну країні загалом статистичну звітність, яка відображає негативні наслідки реалізації соціальної політики, оскільки вони досягаються не шляхом удосконалення механізму господарювання в усіх регіонах без винятку, а в основному завдяки перерозподілу державного фінансового ресурсу.

Проведений аналіз впливу управлінських заходів державної влади щодо подолання бідності населення за рахунок збільшення обсягу соціальних трансфертів із державного та місцевих бюджетів показує негативні тенденції зміни структури доходів населення. Так, у 2000 році співвідношення обсягів соціальних допомог та заробітної плати складало досить високий показник – понад 80%, а у 2012 році він зріс до 88,8%. Фактично за останні 12 років обсяг зарплати зріс у 10,6 разів, а обсяг соціальних допомог та інших поточних трансфертів – у 11,7 разів; частка зарплати в доходах населення за цей період зменшилася із 43,4% до 42,2%, а частка соціальних допомог та інших поточних трансфертів зросла із 34,9% до 37,4% (рис. 1).

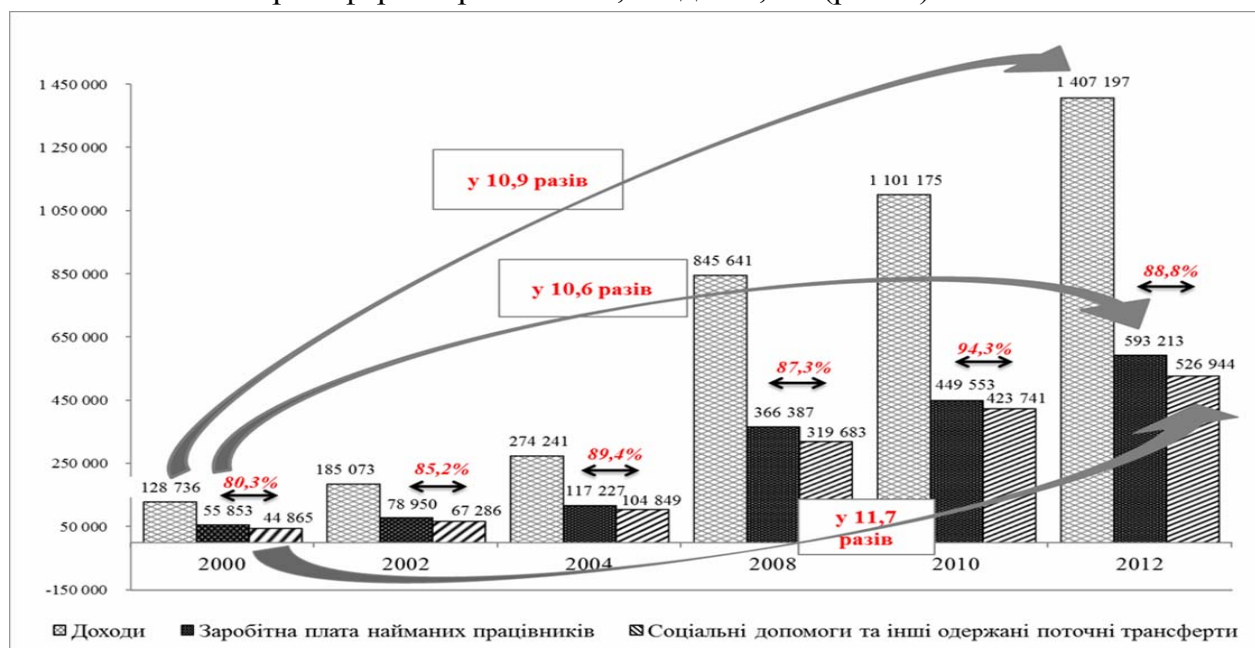

Рис. 1. Зміна співвідношень соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів і заробітної плати найманих працівників, млн грн.*

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

У державі, в умовах ринкової економіки, розподільчі функції влади набули пріоритетного розвитку. Замість впровадження європейських форм оплати праці, ефективної системи створення робочих місць, удосконалення регуляторної функції в частині поширення різних форм підприємницької діяльності для створення таких умов, які б дозволяли громадянам самостійно обирати робочі місця та отримувати доходи за рахунок власної праці, влада постійно розширює законодавче поле щодо централізації

державного фінансового ресурсу та подальшого його розподілу у вигляді соціальних трансфертів.

Розподільчі функції держави не тільки нівелюють мотивацію продуктивної праці населення, суб'єктів господарювання, а й відповідно знижують темпи зростання реальних доходів населення за рахунок власної праці. Проте, безперспективність таких тенденцій полягає не тільки в цьому. Другим негативним їх наслідком є зменшення темпів формування доходів бюджету, адже саме податки і збори на фонд оплати праці складають основне джерело соціальних трансфертів і пенсійних виплат. Як приклад, на рис. 2 відображено падіння рівня забезпеченості видатків соціально-культурної сфери Зведеного бюджету України (ЗБУ) прямими податками. За 2002 – 2012 роки забезпеченість податком на прибуток підприємств зменшилася із 27,8% до 18,7%, а податком на доходи фізичних осіб – із 3,00% до 22,8% відповідно.

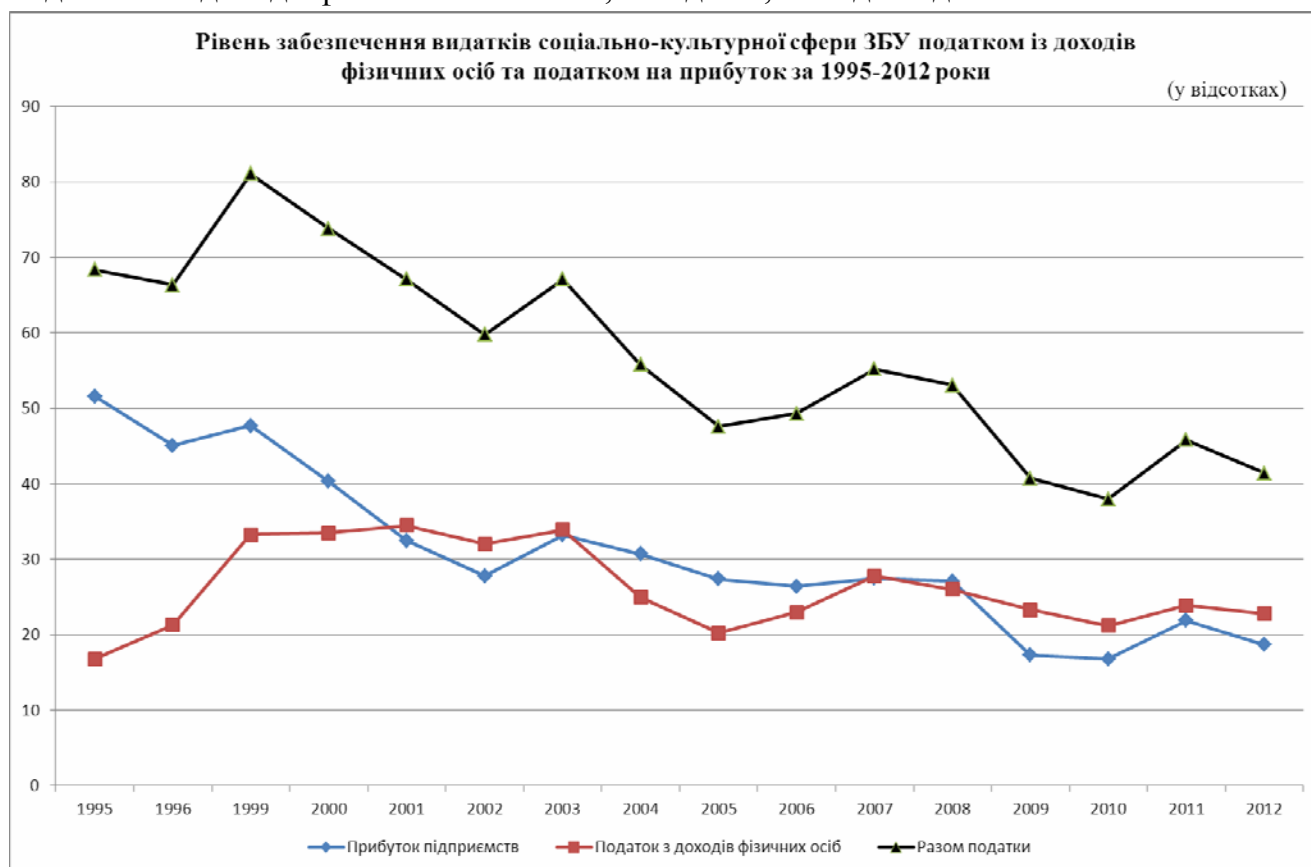

Рис. 2. Рівень забезпечення видатків соціально-культурної сфери ЗБУ податками із доходів фізичних осіб та податком на прибуток за 1995–2012 роки

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Логічно виникає думка про ігнорування існуючою політикою централізованого регулювання регіонального розвитку тих процесів і зрушень, які виникають разом з ринковими перетвореннями.

Академік НАН України, директор Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України Е.М. Лібанова відмітила, що «Досягнення певних мінімальних стандартів добробуту (по заробітній платі, по доходах населення

чи бодай по обсягу ВВП в розрахунку на одну особу) є необхідною передумовою успішних трансформацій. За такий мінімум можна прийняти середній по країнах з високим розвитком людського потенціалу рівень ВВП в розрахунку на одну особу – 11,5 тис. дол. США за паритетом купівельної спроможності. В Україні цей показник становить лише 6,2 тис. дол. (HDR 2011) – для порівняння навіть у Тунісі, країні, що посідає останнє, 94-те, місце в цій групі країн – 7,3 тис. дол. За таких умов розраховувати на сталу підтримку населенням довготривалих реформ доволі важко, орієнтуватися передусім необхідно на дії, що можуть дати ефект у достатньо короткій перспективі» [7].

Для визначення міри узгодженості політики формування економічної бази та змін потенціалу соціалізації регіонів, нами була задіяна низка статистичних характеристик. Коефіцієнт варіації показника ВВП на особу за варіаційним розмахом складав у 1996 р. близько 42,3%, у 2008 – 253,3%, а у 2010 р. – вже 262,0%, тоді як за критерієм нормального розподілу він не мав би перевищувати 33 %. Характер змін у розподілі регіонів за виробництвом ВРП на особу у співвідношенні до середнього рівня ВВП на особу по країні впродовж 1997 – 2011 рр. відображено через їх інтервальне групування з діапазоном у 25 в.п. (табл.1).

Таблиця 1

Розподіл регіонів за виробництвом ВРП на особу у співвідношенні з середнім рівнем за 1997–2011 р.р.

Групи регіонів за співвідношенням виробництва ВРП на особу з середнім ВВП на особу по країні, %	Кількість регіонів				Питома вага, %											
					У загальному обсязі ВРП				За чисельністю населення				У формуванні загальних доходів населення			
	Рік															
	1997	2000	2010	2011	1997	2000	2010	2011	1997	2000	2010	2011	1997	2000	2010	2011
Понад 150	1	1	1	1	9,7	11,4	18,9	17,2	5,2	5,3	6,1	6,1	13,2	18,6	13,2	13,0
125-150	2	3	1	2	9,8	27,5	10,4	23,2	7,4	7,3	7,3	16,8	7,9	26,9	8,1	18,7
100-125	5	3	4	2	36,5	13,6	25,5	8,5	32,2	12,1	22,7	7,0	36,0	10,1	23,9	7,0
Всього	8	7	6	5	56,0	52,5	54,8	48,9	44,8	38,8	36,1	29,9	57,1	55,6	45,2	38,7
75-100	10	10	5	6	27,1	31,2	15,9	21,6	30,6	36,5	17,6	23,7	24,5	28,7	16,7	22,7
50-75	9	10	15	15	16,9	16,3	28,3	28,6	24,6	24,7	44,3	44,4	18,4	15,7	36,7	37,1
25-50	-	-	1	1	-	-	1,0	0,9	-	-	2,0	2,0	-	-	1,4	1,5
Менше 25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього	19	20	21	22	44,0	47,5	45,2	51,1	55,2	61,2	63,9	70,1	42,9	44,4	54,8	61,3
Разом	27	27	27	27	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

До групи лідерів впродовж 1997 – 2011 р.р. стійко входило м. Київ, господарюючі суб'єкти якого продукували понад 150% ВВП на особу (310,8% у 2010 р.), порівняно із середнім значенням по країні.

Але якщо взяти розподіл регіонів 1997 р. за співвідношенням ВРП на особу до середнього по країні за базовий і порівняти зміни, які пройшли в ньому включно до

2011 р., то постане питання щодо обґрунтованості політики регіонального соціально-економічного розвитку. В період з 1997 по 2011 р.р. кількість регіонів, які виробляли ВРП на особу в обсягах, що перевищують середнє значення ВВП по країні, зменшилася на четверть. Водночас, у середовищі регіонів, які продукували ВРП на особу в обсягах, набагато вищих від середнього значення ВВП по країні, сталося переструктурування негативного характеру. Кількість регіонів, що продукували лише 50-75% від середнього значення ВРП на особу по країні, зросла з 9 до 15. Чисельність населення цієї групи регіонів та частка обсягу їх загальних доходів є найбільшими і складають відповідно 44,4 та 37,1 відсотка.

Одночасно, як у суспільстві загалом, так і в державній політиці, продовжують домінувати егалітарні [фр. *égalitaire* < *égalité* рівність] цінності, породжені тривалою практикою урівнювального розподілу доходів між членами суспільства й регіонами, хоча представники більш похилого віку, та й окремі політики, управлінці, особливо регіонального рівня, схильні вважати, що в спільноті ніхто не повинен отримувати доходи, що суттєво перевищують середній рівень з розрахунку на одну особу. В цьому контексті приведемо наші оцінки наслідків змін розмірів державних соціальних стандартів у порівнянні із фактичними розмірами середньої номінальної зарплати і нарахованої пенсії за 2000 – 2013 роки (табл. 2).

Виходячи із даних у табл. 2 можна зробити висновок, що мінімальна пенсія досягла розміру прожиткового мінімуму для непрацевдатних осіб тільки у 2005 році, а розмір мінімальної заробітної плати ще пізніше – у 2009 році. Державні соціальні гарантії зростали, але занадто довгий період їм не відповідали ні розміри мінімальної зарплати, ні розміри мінімальної пенсії. Тому не все населення, особливо працююче та пенсіонери, мало доходи з тісною прив'язкою до гарантій.

Першим негативним наслідком повільного розвитку державних соціальних стандартів є досить високий рівень бідності населення. Так, за розрахунками співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України згідно з даними Обстеження умов життя домогосподарств України Державної служби статистики України, у 2012 році відбулося навіть зростання до попереднього року рівня відносної бідності, визначеної за критерієм прожиткового мінімуму, розмір якого було підвищено у тому ж році на 128 грн або на 14%. Розрахований рівень за межею відносної бідності (75% медіанного рівня середньодушових еквівалентних сукупних витрат), яка за 2012 рік становила 1125 грн, склав 25,5%. Відповідно за межею крайньої бідності (визначеної за критерієм 60% медіанного рівня середньодушових еквівалентних сукупних витрат і встановленої на рівні 900 грн) середньодушові еквівалентні витрати, нижчі від цієї межі, мали 11,2% населення. Рівень абсолютної бідності, визначеної на основі офіційно затвердженого прожиткового мінімуму (у 2012 р. – 1042 грн), становив 19,6% за витратами та 9,1% за доходами.

У стані крайньої бідності за цей період перебувало понад 40% бідного населення (44,0%). Це значить, що населення мало сукупні еквівалентні витрати нижче 900 грн на одну особу на місяць.

Темпи змін розмірів державних соціальних стандартів і середньомісячної номінальної та реальної заробітної плати найманих працівників (грн)

Роки	Мінімальна заробітна плата (станом на 01.01. відповідного року)	Мінімальна пенсія за віком	Прожитковий мінімум для		Номінальна заробітна плата	Середній розмір місячної пенсії на початок року*	Темпи змін,%		
			Працевдатних осіб	Непрацевдатних осіб			Індекс номінальної заробітної плати	Індекс реальної зарплати	Індекс мінімальної зарплати
2000	118	30	288	217	230	68,9	129,6	99,1	159,5
2001	118	39	331	249	311	83,7	135,2	119,3	100
2002	165	47	365	268	376	122,5	121	118,2	139,8
2003	205	50	365	268	462	136,6	122,8	115,2	124,2
2004	237	50	387	285	590	182,2	127,5	123,8	115,6
2005	332	332	453	332	806	316,2	136,7	120,3	140
2006	400	366	505	366	1041	406,8	129,2	118,3	120,5
2007	460	415	568	411	1351	478,4	129,7	112,5	115
2008*	605	498	669	498	1806	776	133,7	106,3	131,5
2009	744	573	744	573	1906	934,3	105,5	90,8	123
2010	869	695	869	695	2239	1032,6	120	110,2	116,8
2011	941	750	941	750	2633	1151,9	117,6	108,7	108,3
2012	1073	822	1073	822	3026	1253,3	114,9	114,4	114
2013	1147	894	1147	894		1470,7			106,9

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Негативність цих процесів посилюється фактом занадто низьких розмірів власне прожиткового мінімуму. Якщо врахувати встановлений Світовим банком для європейських країн стандарт бідності до 2005 р. на рівні 4 дол. США в день на одну людину, то прожитковий мінімум, за діючим курсом валюти, мав би складати у 2000 р. – 652,8 грн, у 2001 р. – 644,4, у 2002 р. – 639,6, у 2003 р. – 639,6, у 2004 р. – 638,4 грн. З 2005 він встановлений на рівні 5,1 дол. У національній валюті це складає у 2005 р. – 784,1 грн, у 2006 р. - 772,7, у 2007 р. – 772,7, у 2008 р. – 805,9 грн, у 2009 р. 1192,1 і у 2010 р. – 1214,1 грн [8].

У зв'язку з тим, що курс валюти безпосередньо впливає на умови життя населення, то зрозуміло, що вказана різниця в розмірах прожиткового мінімуму нівелює заплановані державою результати значних витрат видатків бюджету на соціальні трансферти.

Оцінки ефективності організаційних заходів влади щодо формування економічної бази регіонів та її впливу на зміни регіонального рівня бідності населення демонструють, що штучне заниження розмірів державних соціальних стандартів призводить до того, що за умов їх постійного підвищення навіть працююче населення залишається бідним. За розрахунками співробітників ІДСД ім. М.В. Птухи НАН

Україні, рівень бідності населення за регіональною межею коливається від 14,7 до 47,8 відсотка. Але в окремих регіонах із високими рангами економічного розвитку та зайнятості населення рівень бідності вищий від середнього. Так, по Дніпропетровській області рейтинги зайнятості, розміру середньомісячної заробітної плати, валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу займають 2 місце, а рівень бідності складає 34,4%, що вище середнього рівня по Україні і майже на рівні Івано-Франківської області – 34,9% (рівень зайнятості цієї області знаходиться на останньому місці серед регіонів).

На рис. 3 відтворено значні розбіжності у рівнях бідності населення між регіонами і відсутність необхідної її кореляції із зайнятістю та рівнем заробітної плати населення, а також із видатками місцевих бюджетів на одну особу.

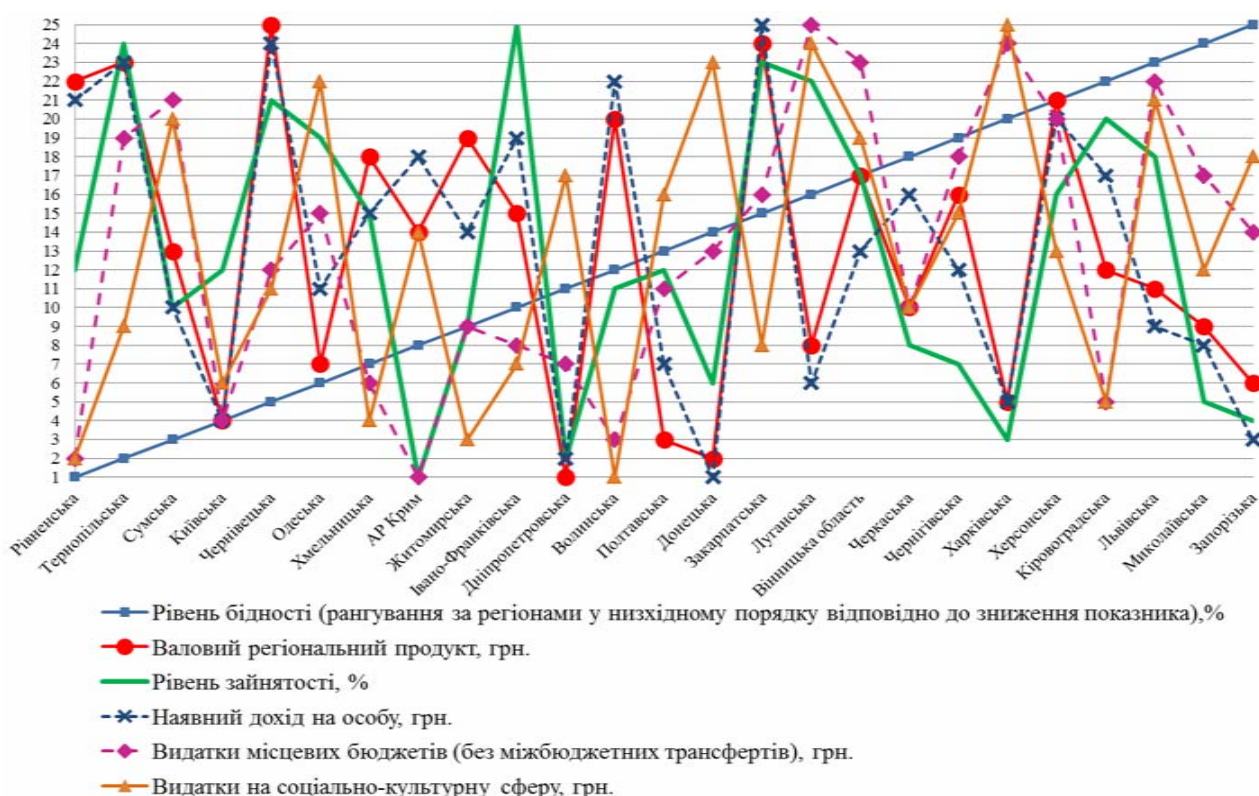

Рис. 3 Оцінка міри узгодженості політики формування економічної бази та регіонального рівня бідності населення за 2011 р.

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики України

Це породжує не тільки апатію і невпевненість у своєму майбутньому, а й споживацькі настрої у населення і регіональної влади. Як не парадоксально, але це їх об'єднує, так як дає підстави, по-перше, для отримання трансфертів із державного бюджету для персоніфікованих соціальних допомог, по-друге, для зростання обсягу міжбюджетних трансфертів до місцевих бюджетів. Останні висновки відображені на рис. 4.

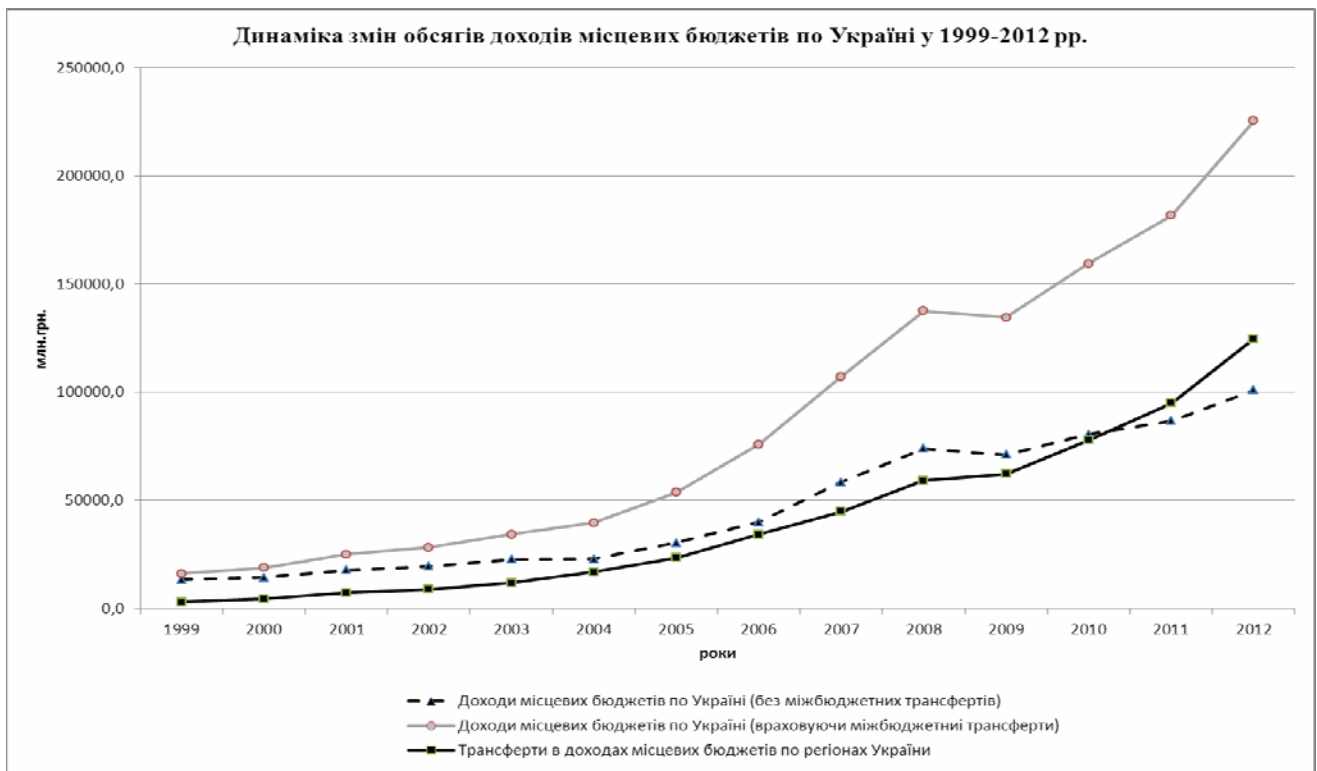

Рис. 4. Динаміка змін обсягів доходів місцевих бюджетів по Україні за 1999–2012 роки

Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України

Частка трансфертів у доходах місцевих бюджетів постійно зростає, особливо після затвердження Бюджетного кодексу України в редакції від 08.07.2010 р., хоча він повинен був, навпаки, покращити фінансовий стан місцевих бюджетів. У цілому за 2002 – 2012 роки вона зросла із 31,2 до 55,3 %.

Частка обсягу міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів по регіонах за 2012 р. коливається від 42,2% у Дніпропетровській області до 73,8 % у Волинській області.

Трансфертне навантаження державного бюджету в розрізі регіонів країни відображено на рис. 5. У цьому контексті необхідно особливо підкреслити, що вказані структурні зміни доходів місцевих бюджетів не дають підстав для політичних визначень регіонів як «донорів» чи «реципієнтів», так як обсяги доходів і видатків місцевих бюджетів та міжбюджетних трансфертів не враховують загального контингенту доходів територій і видатків всіх загальнодержавних програм.

Зростання обсягів міжбюджетних трансфертів відбувається на тлі постійного зростання частки доходів і видатків державного і місцевих бюджетів у ВВП (рис. 6), що посилює залежність бюджету країни від зовнішніх запозичень та ризику незабезпеченості фінансовим ресурсом соціальних виплат.

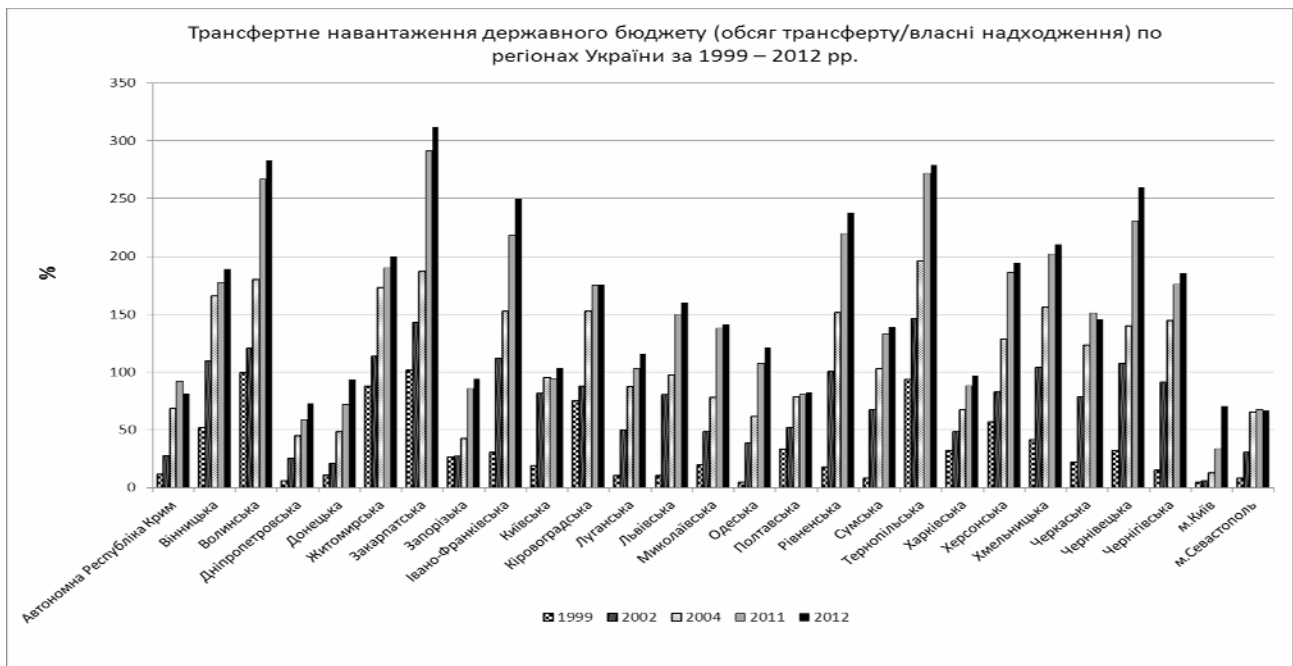

Рис. 5. Трансфертне навантаження державного бюджету (обсяг трансферту/ власні надходження місцевих бюджетів) по регіонах України за 1999 – 2012 роки
Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України

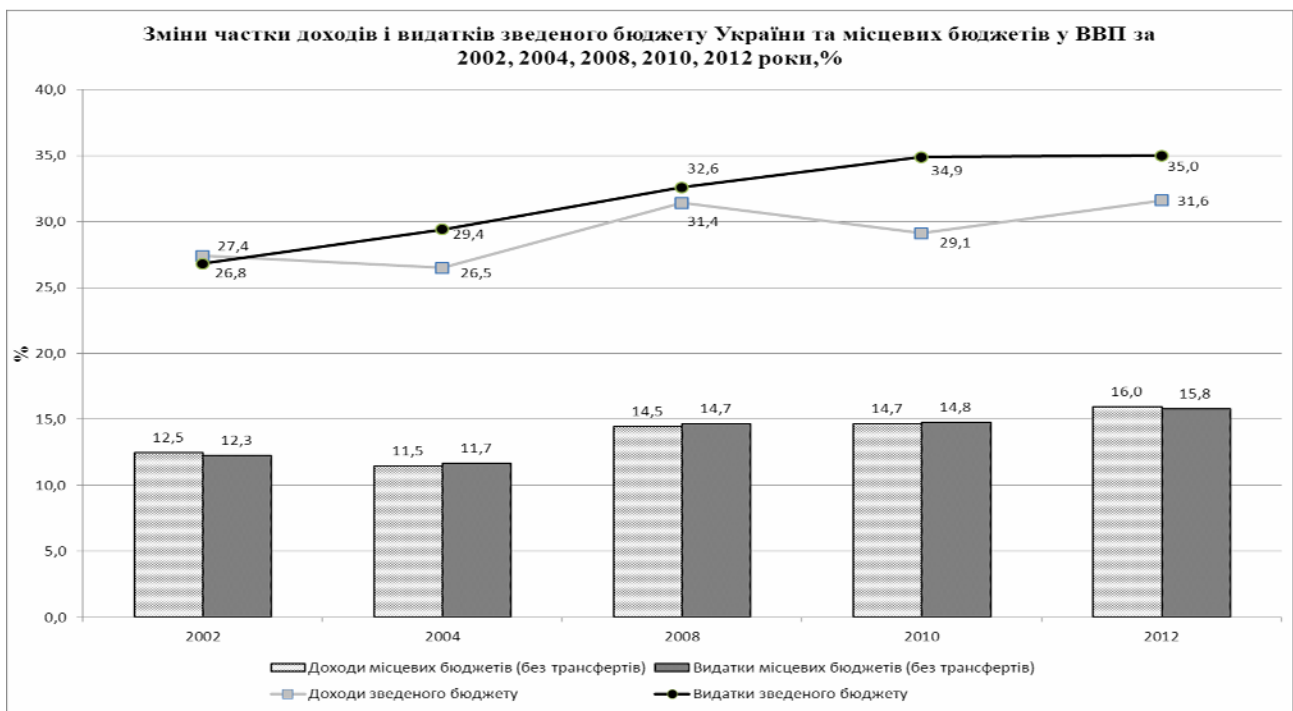

Рис. 6. Зміни частки доходів і видатків Зведеного бюджету України у ВВП за 2002, 2004, 2008, 2010, 2012 роки, %
Джерело: складено автором за даними Міністерства фінансів України

Можна стверджувати, що зміни механізму забезпечення добробуту населення відбувалися не за вертикаллю «капітал – роботодавці», як це сприймається суспільством, а дещо в інший спосіб. На наш погляд, у системі формування й забезпечення добробуту населення України найбільш суттєві зміни відбуваються в

структурі працюючих за наймом, або тих, хто за місцем роботи уклав письмовий трудовий договір (контракт, договір цивільно-правового характеру) на постійній або тимчасовій основі. Виокремивши досить вагомий, чи не найбільший прошарок працівників, ми мали на увазі кількісні характеристики найманої робочої сили, на які практично не звертають увагу і які не враховують у політиці регулювання динаміки доходів домогосподарств, що, врешті-решт, призводить до нерегульованих змін потенціалу соціалізації. У зв'язку з цим доцільно привести повну характеристику терміну «наймані працівники», визначену Державною службою статистики України.

Кількість найманих працівників підприємств, установ, організацій охоплює зайнятих, які уклали письмовий (або усний) трудовий договір (контракт) з адміністрацією підприємства, установи, організації, фізичною особою про умови й оплату трудової діяльності. До цієї категорії віднесені працівники суб'єктів підприємницької діяльності, бюджетних і фінансових установ та громадських організацій, а також кадрові військовослужбовці (крім строкової служби), особи рядового та начальницького складу правоохоронних органів. Наймані працівники враховуються за місцем сфери прикладання їх праці, тобто за місцем знаходження підприємства або його структурного підрозділу та класифікуються за відповідними видами економічної діяльності [9]. За результатами вибірових обстежень населення з питань економічної активності в період 2000–2012 рр. співвідношення найманих працівників та зайнятого населення зменшилася майже на 20 % і склало всього 59,8%. В абсолютному вимірі кількість найманих працівників у 2012 р. становила 12181 тис. осіб або на 3863 тис. осіб менше порівняно з 2000 р. [9].

Аналіз вказаних змін у розрізі регіонів, відтворений на рис. 7, показує, що процеси реструктурування впливу державних та регіональних управлінських рішень на кількість найманих працівників відбуваються із великими відмінностями в регіонах України. Найбільша кількість найманих працівників протягом періоду, що аналізується, склалася у Донецькій області, але темпи її зменшення з 2008 року були одні з найвищих. Вже у 2012 році кількість її найманих працівників наблизилася до аналогічного показника м. Києва. Як було зазначено вище, Донецька область за зазначений період втратила найбільшу кількість найманих працівників – чверть від їх загальної кількості. Абсолютне падіння кількості найманих працівників у цій області навіть перевищує кількість втрат у Харківській та Житомирській областях (434,9 проти 433,4 тис. осіб відповідно). Високі темпи зниження кількості найманих працівників спостерігалися у Хмельницькій та Херсонській областях (40,3% і 40% відповідно). Тернопільська область втратила більше 36% своїх найманих працівників. Загальне зменшення чисельності найманих працівників за 12 років більше ніж фактична їх чисельність за 2012 рік у 14 областях країни: Черкаській, Донецькій, Сумській, Хмельницькій, Чернігівській, Миколаївській, Житомирській, Рівненській, Волинській, Кіровоградській, Херсонській, Закарпатській, Тернопільській та Чернівецькій.

Зрозуміло, що міць держави і сила влади виявляються не в централізованих рішеннях щодо соціальних регіональних проблем, а в наданні більших прав регіонам у їх вирішенні.

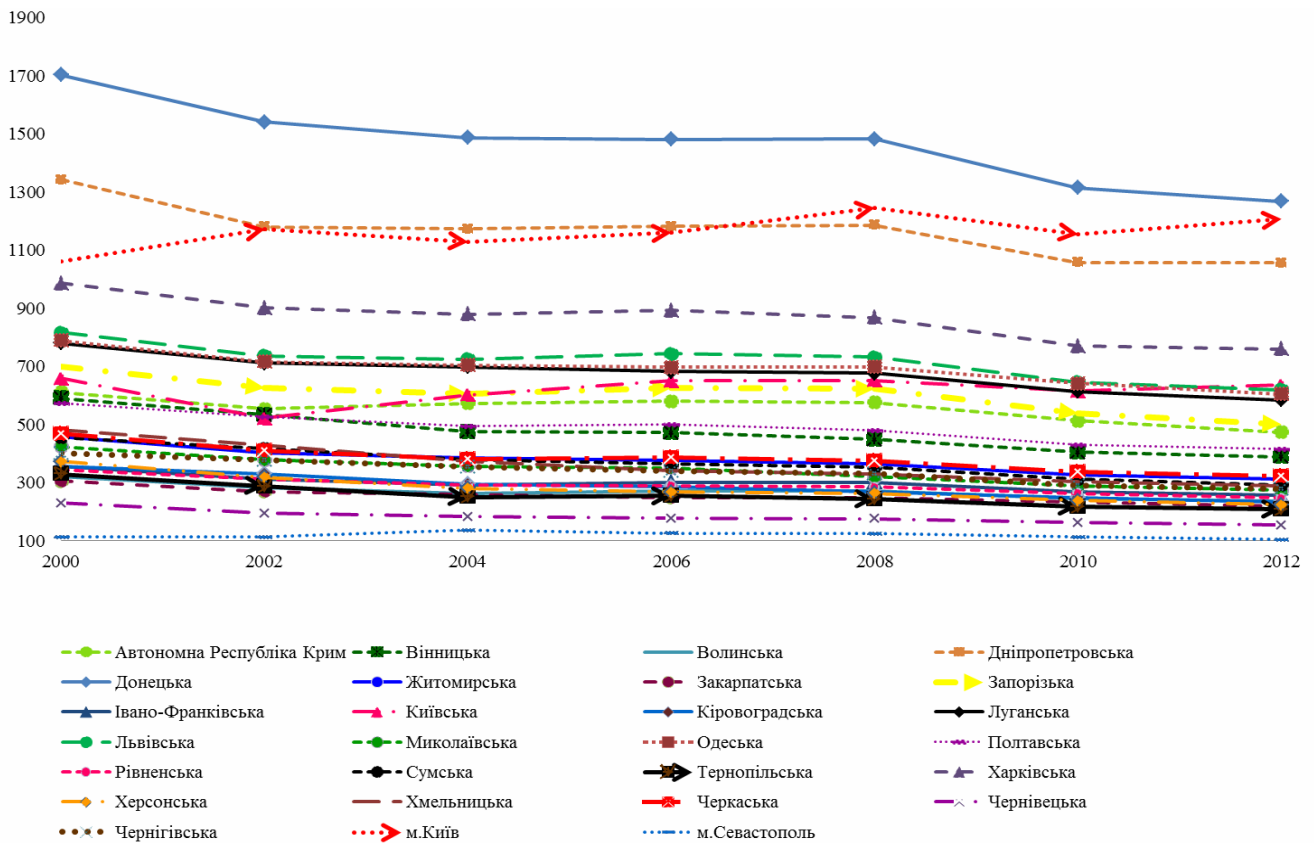

Рис. 7. Динаміка кількості найманих працівників підприємств, установ і організацій по регіонах України у 2000–2012 рр.

Джерело: розраховано автором за даними Державного комітету статистики України

У ході обговорення концептуальних засад децентралізації влади в Україні на круглому столі, який проводився в ІДСД ім. М.В. Птухи НАН України 10.04.2014 року, академік НАН України, директор інституту Е.М. Лібанова у вступному слові підкреслила, що зміни адміністративно-територіального устрою потрібні насамперед для «наближення публічних послуг до населення, формування у населення відчуття власної відповідальності за своє життя і майбутнє..., активізації діяльності широких верств населення і влади щодо заробляння грошей власними силами на противагу орієнтації на надходження з центру». Характер прийнятих регулюючих рішень залежить від реальних можливостей влади, наявної власності, інформаційних, фінансових та інших ресурсів. Але та інформація, що надається владним структурам та науковій громадськості вражає різноманіттям і, зрозуміло, невідповідністю критеріям об'єктивності й достовірності. Саме дефіцит системно упорядкованих знань про стадії життєвого циклу потенціалу соціалізації регіонів і тенденції процесів, що відбуваються в їх межах, як об'єктивної інформації, і обумовлює, по суті, формування помилкових за змістом програм регіонального розвитку загалом і кожного регіону зокрема та неефективне використання створених минулими поколіннями і сучасниками потенційних здатностей до соціалізації.

На наш погляд, в умовах перевантаження інформаційного поля показниками соціально-економічного розвитку, які дублюються та подаються у «розірваному»

часовому, відомчому, регіональному просторі, не дозволяють різним рівням влади своєчасно приймати рішення, які б, насамперед, об'єднували суспільство для досягнення поставленої мети.

Кожна історична епоха або етап суспільно-історичного розвитку породжує свої соціальні цінності. В управлінні завжди важливо їх знати і саме за ними орієнтувати відповідні рішення і дії. В іншому випадку управлінські рішення не будуть давати бажаних результатів. Тому в процесі децентралізації влади не повинно бути популізму і реформ заради реформ. Для визначення форм адміністративної системи та меж її базових територій і повноважень місцевого самоврядування необхідно затвердити перелік показників соціально-економічного розвитку регіонів, до якого обов'язково включити характеристики зайнятості населення та рівня забезпеченості власними доходами повноважень місцевого самоврядування із врахуванням змін, які планується внести до фінансової бази місцевого самоврядування. Крім того, необхідно також враховувати, що оцінки регіонального розвитку повинні дозволити провести децентралізацію влади в найкоротші терміни та сприяти виконанню поставлених завдань.

Список літератури:

1. Hoover Edqar M. An Introduction to Regional Economics. Third ed. / Edqar M. Hoover, Frank Giarratani. – NY: Altrud A. Knopf, 1984. – P.3.
2. Європейська Хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року // Віче – 1993. – № 6. – С. 24.
3. Чумаченко Н.Г. Очерки по економике региона / Н.Г. Чумаченко // К.: Наук. думка, 1995. – С. 20.
4. Ціммерман Х. Сприяння економічному розвитку слабких регіонів: основні питання і міжнародний досвід / Х. Ціммерман // Німецько-український проект «Консультація Уряду з питань реформи регіональної політики в Україні» – К., 2004. – С. 4.
5. Политическая энциклопедия: В 2 т. – М., 1999. – Т. 2. – С. 333-384.
6. Кетова Н. Региональная экономика: универс. учеб. словарь / Н. Кетова, В. Овчинников. – Ростов н / Д., 1996. – С. 316.
7. Лібанова Е.М. Соціальні проблеми модернізації української економіки / Е.М. Лібанова // Демографія та соціальна економіка. - К. : НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, № 1 (17), 2012. – С. 4 – 21.
8. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е.М. Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012. – 404 с.
9. Статистичний збірник «Праця України» 2012 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2013/sb/07_13/zb_prU_2012.zip96.